

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบรรดาสິงที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม ซึ่งมีอยู่มากมาย หลายประการนั้นบทเพลงนับเป็นสิ่งสร้างสรรค์ที่น่าสนใจยิ่งอย่างหนึ่ง กล่าวคือ บทเพลงเป็นศิลปกรรมที่สั้น กระชับ พอดี มีความไพเราะงดงาม นอกจากให้ความรู้ ความเพลิดเพลินและความจรโลงใจได้เป็นอย่างดีแล้ว บทเพลงยังบันทึกความรู้ ความคิด ปรัชญา ประสบการณ์ ความชำนาญของผู้แต่งรวมทั้งภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรม ด้านต่าง ๆ ของสังคมแต่ละสังคมไว้หลายด้าน เช่น ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม อุดมคติ การใช้ภาษา การประกอบอาชีพ ขนบประเพณีพิธีกรรม การสร้างสรรค์วรรณกรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาทั้งสิ้น

ในช่วงประมาณ ๔๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๕๕) มานี้มีนักแต่งเพลงชาวบ้าน ภาคใต้เกิดขึ้นหลายคน เช่น เพทาย ถนอมจิต ประจวบ วงศ์วิชา ฉัตรทอง มงคลทอง โสภณ ช่วยเจริญ เสน่ห์ นพทนต์ ศรีแก้ว พลอยรุ่ง ศักดิ์ชาย ช่วยบุญยะ ดอกหญ้า นางเมิน เป็นต้น ในบรรดานักแต่งเพลงดังกล่าวมานี้ ดอกหญ้า นางเมิน (นายถวิล มณี มั่งคั่ง) เป็นนักแต่งเพลงที่น่าสนใจยิ่งคนหนึ่ง ดอกหญ้า นางเมิน ได้แต่งบทเพลงไว้ไม่น้อยกว่า ๒๑๖๗ เพลง ซึ่งน่าสนใจ คือ

๑) หลายเพลงได้มีนักร้องที่มีชื่อเสียงหลายคนได้นำไปร้องเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่น เอกชัย ศรีวิชัย เช่นเพลงจุดเทียนเวียนคู่ กลัวบัตรเชิญ ไข่แม่หม้อง ความรักเหมือนเกมกีฬา รักพี่สักแต่ดี ไม่อยากพกเมีย สาวหาดใหญ่ ไชยพันธ์ สัญญาใจ เช่นเพลงไม่หัยขี้ดี ยุทธพล เกษาทอง เช่นเพลง ความดีไม่มีขาย รอยน้ำท่วมคราบน้ำตา เสียงครวญจากคนจน จอมแม่มาย กลับมาเถิดเมีย หมดตัวเพราะหัวเหลือง มาลอยกับพี่ จักรพันธ์ ระวีพันธ์ เช่นเพลง ก.ไก่ ปีน้าแต่งงาน เสียงสั่งจากหนุ่มนา เหล็กชุด เสน่ห์สาวบ้านนา

๒) หลายเพลงเด่นทั้งการสรรคำ การถ่ายทอดอารมณ์ และการใช้ภาพพจน์แบบอุปมา เช่น เพลงพบคนงามที่น้ำตกโตนที่ว่า

“พบน้องหนึ่งงามที่น้ำตกโตน	ยามน้องกระโจนแหวกว่ายสายธาร
ผ้าน้องเปียกน้ำแนบเนื้อเหลืองจะประมาด	นางฟ้ามีปานมาเทียบเปรียบเธอ
ออกต้งเต่งตึงเหมือนหนึ่งบัวตูม	อ้มเอิบอวบอุมชวนให้ละเมอ
ลำจากลมกลิ้งเกลากเกลี้ยงแม่เพียงเพ็งเจอ	สุดห้ามใจเพื่อรักเธอทันที
คนงามน้ำตกโตนงาช้างเอ๋ย	เกิดมาไม่เคยพบเลยคนงามอย่างนี้
พี่คงเป็นได้แค่พรานพบกนิรี	บุญพี่ไม่มีคงได้แค่มอง
น้ำไหลกระเซ็นเป็นน้ำตกโตน	ใจพี่กระโจนตกหลุมรักเนื้อทอง
น้ำตกยังรินไหลหลังต่อเนื่องเนื่องนอง	ขอน้ำใจน้องหลั่งมาบ้างเอ๋ย”

๓) หลายเพลงที่บันทึกวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ เช่น ชื่อบ้านนามเมือง คำภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น เพลงสวยเฉียบขาดที่ว่า

“สวยเฉียบขาด เฉียบขาดบาดตา ทั้งกิริยาทั้งมารยาท บ้านน้องอยู่ไหน
หน้ามน อยู่ต่างหนหรืออยู่ป่าขาด อยู่ท่าบหรือว่าอยู่หนองโค ลูกสาวใครใ้
อยู่สวยเฉียบขาด

อยู่วัดหนูนหรือว่าหนองหอย น้องสวยทรอยเหวอสวยอาฆาต อยู่ม่วงงาม
หรือว่าบางเขียด อยู่แหลมไทรหรือว่าแหลมหาด อยู่ดอนคันหรือคูขุด สวยที่สุด
น้องสวยเฉียบขาด”

๔) หลายเพลงที่บันทึกสำนวนไทย เช่น เฒ่าหัวงู เช่น เพลงหลานเรียกปู่ หนูเรียกพี่ที่ว่า “ถ้าเด็กเรียกลุงแล้วสะคั่งน่าดู เพราะไอ้เฒ่าหัวงูอยากให้เด็กเรียกพี่” หรือ นำขึ้นให้รีบตัก เช่น เพลงเข้าไปนิดเดียวที่ว่า “เข้าไปนิดเดียว นึกแล้วเซียวจะไม่ทันเขา นำขึ้นแล้วไม่รีบตัก ชักช้าเสียยิ่งกว่าเต่า สมน้ำหน้าตัวเรา ปล่อยให้เขาแข่งไปต่อตา” ถูกไก่ออยู่ในกำมือ เช่น เพลงคนหาเช้ากินค่ำ ที่ว่า “ยอมรับความจริง ว่าผู้หญิงเขา

ขอความรวย ยิ่งคนสวย ๆ คนรายนั้นเหมือนลูกไก่ เขาจ้องขยำ ได้กำเอาไว้เมื่อไร คง
ไม่ปล่อยให้หลุดไป ลูกไก่อยู่ในกำมือ”

๕) หลายเพลงที่เสนอความคิดและทัศนะที่น่าสนใจ เช่น คำของคนอยู่ทำการ
กระทำมากกว่าผิวพรรณรูปร่างหน้าตา เช่นเพลงคำของคนที่ว่า “คนคำถ้ากระทำความดี
คำก็มีมากมายนักเชียว คนขาวหากกระทำไม่ดี คำก็มีแค่หมากคำเดียว คำของคนอยู่ทำ
การกระทำ ขาวหรือดำมันไม่เกี่ยวๆ” หรือชีวิตมนุษย์สิ้นสุดลงที่ความตายไม่แตกต่างกัน
เช่นเพลงอวสานที่ว่า

“มันก็เท่านั้นแหละชีวิตคน จะรวยเลิศล้ำจะจนแคไหนอยู่ดีก็ร้อยชั้น ถึงวันหมด
ลมหายใจ สุดท้ายก็ต้องลงไปนอนอยู่ในโลง

ทั้งหญิงทั้งชายเหลือไว้ดีชั่ว อย่าหลงมัวลุ่มลุ่มตัวลุ่มหลง ลุ่มแกลุ่มตายมัวเมา
ไม่คิดปลง หลงว้ายเวียนวงในวัฏสงสาร

มันก็เท่านั้นแหละชีวิตคน จะรวยจะจนทุกคนต้องเป็นเจ้าถ่าน ไม่พังกองฟอน
ถึงตอนอวสาน ละครชีวิตปิดม่าน จบการแสดง”

บทเพลงของดอกหญ้า นางเมินซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากเหล่านี้จึงมีคุณค่าหลาย
ด้านเช่นด้านการสรรคำใช้ การถ่ายทอดอารมณ์ การใช้สำนวนหรือภาพพจน์ การ
บันทึกวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ การบันทึกสำนวนไทย การเสนอความคิดทัศนะ เป็น
ต้นซึ่งน่าจะมีการศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง แต่จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ยังไม่มี
การศึกษาบทเพลงของดอกหญ้า นางเมินเหล่านี้ที่เป็นระบบ บทเพลงภูมิปัญญาและ
วัฒนธรรมที่อยู่ในบทเพลงดังกล่าว จึงยังกระจุกกระจายและเสี่ยงต่อการสูญหายเป็น
อย่างยิ่ง

ผู้วิจัยมั่นใจว่าบทเพลงของดอกหญ้า นางเมินเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ที่
เด่นมีคุณค่าและน่าสนใจอย่างยิ่ง การศึกษาวิจัยในบทเพลงของดอกหญ้า นางเมิน
นอกจากจะทำให้ได้รวบรวมบทเพลงของดอกหญ้า นางเมินไว้เป็นระบบแล้วยังทำให้
ทราบภูมิปัญญาที่ปรากฏในบทเพลงดังกล่าวซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์เผยแพร่
สืบสานบทเพลงและภูมิปัญญาเหล่านั้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทเพลงของคอกหญ้า นางเมิน
ในประเด็นต่อไปนี้

- ๑.๑ การใช้รูปแบบคำประพันธ์
- ๑.๒ การใช้คำที่ก่อให้เกิดความสุนทรีย์
- ๑.๓ การใช้ภาพพจน์
- ๑.๔ วิธีการสร้างเรื่อง
- ๑.๕ การใช้คำสแลง
- ๑.๖ การใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ
- ๑.๗ การใช้คำภาษาไทยถิ่นใต้
- ๑.๘ การใช้สำนวนไทย

๒. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลง
ของคอกหญ้า นางเมินในประเด็นต่อไปนี้

- ๒.๑ การสะท้อนทัศนคติ
- ๒.๒ การสะท้อนวัฒนธรรม
- ๒.๓ การสะท้อนปัญหาสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๑. ขอบเขตด้านข้อมูล

บทเพลงของคอกหญ้า นางเมินฉบับลายมือเขียนเท่าที่ผู้วิจัยสามารถจะรวบรวมได้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จำนวน ๒๑๖๗ เพลง ดังปรากฏในบทที่ ๒ ผลงานการประพันธ์เพลงของคอกหญ้า นางเมิน

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จะวิเคราะห์บทเพลงของคอกหญ้า นางเมินในประเด็นต่อไปนี้

๒.๑ กลวิธีประพันธ์ที่ปรากฏในบทเพลงของคอกหญ้า นางเมิน

๒.๒ การสะท้อนทัศนะ วัฒนธรรมและปัญหาสังคมที่ปรากฏในบทเพลง
คอกหญ้า นางเมิน

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาประวัติและผลงานของคอกหญ้า นางเมิน (เน้นศึกษาผลงานเพลง)
๒. รวบรวมข้อมูลบทเพลงฉบับลายมือเขียนของคอกหญ้า นางเมินจากแหล่ง
ข้อมูลตรงคือจากคอกหญ้า นางเมิน
๓. ตรวจสอบชำระจัดพิมพ์ต้นฉบับบทเพลงของคอกหญ้า นางเมิน
๔. ศึกษาวิเคราะห์บทเพลงของคอกหญ้า นางเมินในประเด็นต่าง ๆ ตามที่
กำหนดไว้ในขอบเขตของการวิจัยและเสนอผลการศึกษาระบบพรรณนาวิเคราะห์
๕. สรุปผลและเขียนรายงานผลการวิจัย

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผลงานการเขียนบทเพลงของนักแต่งเพลง ที่เป็น
ชาวบ้านภาคใต้ซึ่งต้นฉบับเป็นลายมือเขียนมีบางคำที่ไม่ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถจะ
ตรวจสอบได้เนื่องจากผู้แต่งได้เสียชีวิตแล้ว และมีหลายคำที่เป็นภาษาถิ่นใต้ ซึ่งไม่
สามารถจะถ่ายทอดเป็นภาษาเขียนที่ตรงที่สุดได้ ในกรณีดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะใช้ความรู้
ประสบการณ์ตีความและถ่ายทอดคำนั้น ๆ ให้ตรงและใกล้เคียงที่สุด

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. การบอกชื่อเพลงจะบอกใน ๒ ลักษณะคือ กล่าวถึงชื่อเพลงมาก่อน หรือ
วงเล็บชื่อเพลงไว้ข้างใต้เนื้อเพลง
๒. การเขียนเนื้อเพลงจะเขียนเว้นวรรคตอน ตามลักษณะการเขียนเนื้อเพลง
ปกติมากกว่าจะคำนึงถึงการเว้นวรรคตอน ตามลักษณะของการขับร้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อการวิจัยสิ้นสุดลงคาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

๑. ได้บทเพลงของดอกหญ้า นางเมินซึ่งเป็นผลงานของนักแต่งเพลงชาวบ้านภาคใต้อันเป็นปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ที่เด่นยิ่ง ไม่น้อยกว่า ๒๑๖๗ เพลง
๒. ได้ทราบกลวิธีประพันธ์ที่ปรากฏในบทเพลงของดอกหญ้า นางเมินอันเป็นภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ที่สำคัญยิ่งคนหนึ่ง สามารถจะอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
๓. ได้ทราบทัศนะ วัฒนธรรมและปัญหาสังคมที่ปรากฏ ในบทเพลงของดอกหญ้า นางเมิน อันเป็นทัศนะ วัฒนธรรมและปัญหาสังคมที่น่าสนใจ สามารถที่จะรู้จักเข้าใจ อนุรักษ์ส่งเสริมหรือพัฒนาหรือแก้ปัญหาดังกล่าวได้ตรงจุดมากขึ้น
๔. ได้อนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่บทเพลงของดอกหญ้า นางเมินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
๕. ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในหลายรายวิชา เช่น วิชาการประพันธ์เพลง วรรณกรรมท้องถิ่น คติชนวิทยา ภาษาต่างประเทศในประเทศไทย ล้านนาไทย ฯลฯ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เพื่อเป็นพื้นความรู้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกได้เป็น ๑๑ ประเภทดังนี้

๑. เอกสารที่เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง

มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งหลายคนหลายเรื่องดังนี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (๒๕๔๒ : ๒๕) ทรงกล่าวถึงคุณลักษณะของเพลงลูกทุ่งไว้ดังนี้

เพลงลูกทุ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งมีความคืออยู่หลายประการคือ ๑) เป็นหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ ๒) เป็นที่รวมภูมิปัญญา และทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน ๓) เป็นเพลงที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย ร้องง่าย จำง่าย ๔) สามารถเข้าถึงสังคมทุกชั้น กระจายได้กว้างไกลถึงชนบททุกแห่ง ๕) มีความเป็นไทยทั้งในเรื่องของภาษา ทำนอง และการขับร้อง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (อ้างถึงในพระมหาสมชัย สิริวฑฒโน ๒๕๓๗ : ๑) ได้สรุปถึงคุณค่าของเพลงลูกทุ่งไว้ดังนี้ เพลงลูกทุ่งหลายเพลง ได้สะท้อนถึงสภาพสังคม ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมไทย บางเพลงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย บางเพลงเป็นหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของประเทศ บางเพลงเป็นที่รวมของภูมิปัญญาชาวบ้าน

เต็มสิริ บุญสิงห์ (๒๕๑๘ : ๑๑๗ - ๑๒๘) ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง บางประการว่า

เพลงลูกทุ่งเป็นวรรณกรรมมวลชน เพราะสามารถแทรกซึมถึงจิตใจคนไทยทุกชั้นด้วยลักษณะของวัฒนธรรมพื้นบ้าน อันเป็นวัฒนธรรมของสังคมเกษตรกรรม เป็นสื่อมวลชนที่แพร่หลายเข้าถึงคนไทยได้มากที่สุด คำร้องเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมสูงเพราะสามารถสะท้อนปัญหาและเหตุการณ์ในสังคมได้อย่างทันสมัย นอกจากนี้ยังมีความเรียบง่าย บริสุทธิ์ จริงใจและมีอารมณ์ขัน

ดิग्ชนา สุขสุวรรณ (๒๕๒๑ : ๓๐๓) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๒๕๑๘ ในหลายประเด็นสรุปผลการศึกษาในประเด็นศิลปะ การใช้ภาษาได้ว่า

ศิลปะการใช้ภาษาที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งมีหลายลักษณะ ได้แก่การใช้คำง่าย ๆ การซ้ำคำ การเล่นคำ การใช้คำภาษาถิ่น คำภาษาต่างประเทศ การใช้สำนวนเปรียบเทียบต่าง ๆ การใช้สุภาษิต คำพังเพยตลอดจนการสรรคำให้เหมาะกับฉันทลักษณ์ เมื่อ

เพลงลูกทุ่งซึ่งมีความงามทางวรรณศิลป์ มีพลังได้แพร่หลายในสังคมไทยจึงสามารถแพร่ค่านิยมต่าง ๆ ไปสู่คนในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

จินตนา ดำรงเลิศ (อ้างถึงในพระมหาสมชัย สิริวิฑูฒโน ๒๕๓๗ : ๖) ได้วิจัย “ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงปัจจุบัน” พบว่า

๑) เพลงลูกทุ่งไทยมีเนื้อหาสาระที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสภาพชีวิตในชนบท

๒) เพลงลูกทุ่งไทยสะท้อนให้เห็นถึง ความผูกพันอันแนบแน่นระหว่างชาวไทยชนบทกับขนบประเพณี พระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องบุญกรรมและสะท้อนปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาหนี้สิน ราคาสินค้าเกษตรกรรมตกต่ำ เป็นต้น

สุกรี เจริญสุข (๒๕๓๒ : ๕๔ - ๕๖) ได้สรุปลักษณะของเพลงลูกทุ่งว่าเพลงลูกทุ่งมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

- ๑) มีลีลาจังหวะมาจากเพลงพื้นบ้าน เน้นความสนุกสนานเป็นสำคัญ
- ๒) ทำนองเพลงมาจากพื้นบ้าน มีลักษณะเป็นเพลงง่าย ๆ
- ๓) เนื้อร้องเป็นเรื่องราวของชาวบ้านพูดกันอย่างตรงไปตรงมา
- ๔) สำเนียงที่ใช้ร้อง เป็นสำเนียงพื้นบ้าน ถ่ายทอดอารมณ์ด้วยสำเนียงภาษาของชาวบ้านมีลักษณะเด่นที่การเอื้อนเสียงและใช้ลูกคอ
- ๕) เครื่องดนตรีขึ้นอยู่กับความสะดวก เป็นเครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด กีตาร์ไฟฟ้า เครื่องเป่า เป็นต้น

๖) การเรียบเรียงเสียงประสาน นิยมบรรเลงแบบแห่กันไปโดยอาศัยแนวทำนองของบทเพลงเป็นหลัก

๗) การถ่ายทอดอารมณ์เพลง ถ่ายทอดออกมาอย่างเต็มน้ำเสียงด้วยความซาบซึ้งใจ

พระมหาสมชัย สิริวิฑูตโน (๒๕๓๗ : ๕ - ๔๓๖) ได้ศึกษา “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย” พบว่ามีหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาหลายประการปรากฏอยู่ในบทเพลงดังกล่าวคือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอดสาหะพยายาม หลักอนิจจัง หลักกรรม สีล ๕ โลกธรรม อบายมุข ทิศ ๖ วัฏสงสาร พุทธศาสนาสุภาษิต พระธรรมบท ทศพิชราชธรรม

จรูญ หอมระรื่น (๒๕๓๔ : ๒๐๓ - ๒๐๕) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์ในด้านรูปแบบคำประพันธ์ รูปแบบของเพลง การใช้ภาษา สาระ พบว่า ๑) ในด้านรูปแบบคำประพันธ์บทเพลงของพร ภิรมย์ใช้รูปแบบคำประพันธ์ ๔ ชนิด คือ กลอนสาม กลอนแปด กาพย์ยานี ร่ายยาว ๒) ด้านรูปแบบของเพลง บทเพลงของพร ภิรมย์ใช้รูปแบบ ๒ ชนิด คือ รูปแบบของเพลงที่ใช้ทำนองเดียวกันตลอดทั้งเพลง และรูปแบบของเพลงที่ใช้ทำนองเพลง ๓ ท่อน ๓) ด้านการใช้ภาษา บทเพลงของพร ภิรมย์ใช้คำที่มีลักษณะดังนี้ คือ ใช้คำง่าย ๆ คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำซ้ำ การเล่นคำ คำที่มีนัยประหวัด คำภาษาถิ่น คำภาษาต่างประเทศ ด้านการใช้สำนวนเปรียบเทียบ ได้แก่ การใช้อุปมา อุปลักษณะ บุคคลาธิษฐาน คำพังเพย สุภาษิต คำ ๔) ด้านสาระบทเพลงของพร ภิรมย์จำแนกสาระได้ ๔ ประเภท คือ สาระที่เกี่ยวกับความรัก สาระที่เกี่ยวกับจริยธรรม สาระที่เกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม สาระที่เกี่ยวกับความงามความสุนทรีย์

ภักยา ภักดีบุรี (๒๕๓๕ : ๗๓ - ๑๔๐) ได้ศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยจากวรรณกรรมเพลงของไพบุลย์ บุตรจันทร์ พบว่าวรรณกรรมเพลงของไพบุลย์ บุตรจันทร์ได้สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยหลายประการคือ ๑) สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของคนไทย เช่น ลักษณะบ้านเรือน อาหาร การแต่งกาย การคมนาคม ๒) ครอบครัว เช่น การติดต่อสัมพันธ์ก่อนการสมรส การสมรส เกณฑ์ในการสมรส บทบาทหน้าที่ของสามี ภรรยา บุตร ปัญหาครอบครัว ๓) การศึกษา เช่น การศึกษาในชนบท การศึกษาค้นคว้าตนเอง ๔) เศรษฐกิจ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ภัย

ธรรมชาติ ความยากจน ๕) การประกอบอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรม การค้าขาย รับจ้างและบริการ รัฐบาล ๖) การเมืองการปกครอง เช่น การเทศน์สถานพระมหากษัตริย์ ธรรมเนียมพระวิหาร การสู้รบภายในประเทศ ๗) ศาสนาและความเชื่อ เช่น ความเชื่อในพระพุทธศาสนา ความเชื่อในไสยศาสตร์ ๘) ประเพณี เช่น การบวช การแต่งงาน วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ๙) นันทนาการ เช่น ภาพยนตร์กลางแปลง ลิเก คอนเสิร์ต หนังสือ ๑๐) ค่านิยม เช่น เคารพประเพณี นับถือคนมีเงิน ชื่นชมคารา และวัฒนธรรมต่างประเทศ

มาลินี ไชยชำนาญ (๒๕๓๕ : ๒๕ - ๓๐๕) ได้ศึกษาศิลปะการประพันธ์และสภาพสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชลธิ์ ธารทอง พบว่า ๑) ศิลปะการประพันธ์พบว่าชลธิ์ ธารทอง เลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์หลายแบบ เช่น กลอนแปด กลอนหัวเดียว กลอนไม่จำกัดจำนวนคำ ด้านเสียงเสนาะมีการใช้คำสัมผัสในการเลียนเสียง การซ้ำคำ การใช้คำแสดงอาการ คำภาษาต่างประเทศ คำภาษาถิ่น คำภาษาปาก คำศัพท์ คำสวด คำอุทาน คำและสำนวนตั้งใหม่ ด้านการสร้างภาพพจน์มีการสร้างภาพพจน์แบบต่าง ๆ เช่น อุปมา อุปลักษ์ณ์ สมพจน์ย ปฏิวาหะ ปฏิภาคพจน์ นามนัย อติพจน์ อธิพจน์ ปฏิรูปพจน์ บุคคลาธิษฐาน อุทาหรณ์ ปฏิพจน์ ด้านการใช้สัญลักษณ์มีการใช้สัญลักษณ์ตามธรรมเนียมนิยม และใช้สัญลักษณ์เฉพาะบุคคล ด้านรสวรรณคดีมีการใช้เสาวจน์ นารีปราโมทย์ พิโรชวาหัง สัลลาปังคพิสัย ๒) สภาพสังคมและวัฒนธรรมพบว่าชลธิ์ ธารทองได้สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยหลายประการ เช่น สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของชาวไทย ครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและชนบประเพณี นันทนาการ ปัญหาสังคม ค่านิยมของสังคม ความเชื่อ

กฤติกา อรุณรัตน์ (๒๕๓๘ : ๘๖ - ๘๘) ได้วิเคราะห์เพลงลูกทุ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากรายการกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทย ในด้านสำริดตะ และการใช้ถ้อยคำสำนวนเปรียบเทียบ พบว่าสำริดตะที่ปรากฏในบทเพลงดังกล่าวมี ๔ ด้านได้แก่ ๑)

สารัตถะเกี่ยวกับปัจเจกชน ได้แก่การกระทำตนให้มีคุณภาพ เช่น ใฝ่ศึกษาเล่าเรียนขยัน ประกอบอาชีพ รับผิดชอบต่อน้ำที่ของตน การกระทำตนให้มีคุณธรรม เช่น รักนวลสงวนตัว ไม่ประพฤติพาล การวางตนให้เหมาะสม เช่น วางตนให้เหมาะสมกับเพศ ฐานะ ความเข้าใจต่อวิถีโลก เช่น รู้จักคน มีศิลปะในการดำเนินชีวิต ความรัก เช่น ความจงรักต่อสถาบันสูงสุด ๒) สารัตถะเกี่ยวกับสถาบันสังคม ได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรม การชี้ให้เห็นปัญหาทางเศรษฐกิจสังคม ๓) สารัตถะเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว ได้แก่ การมีศิลปะในการครองรักครองเรือน การร่วมมือร่วมใจทำมาหากิน ๔) สารัตถะเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความรักผูกพันเห็นความงามของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการใช้ถ้อยคำและสำนวนเปรียบเทียบ ได้แก่ การใช้คำง่ายตรงไปตรงมา การใช้คำเลียนเสียง การซ้ำคำ การใช้คำสัมผัส การใช้คำประชดเสียดสี การใช้คำสองแง่สองง่าม การใช้คำภาษาถิ่น การใช้คำภาษาต่างประเทศ การใช้สำนวนเปรียบเทียบ ได้แก่ การใช้อุปมา การใช้อุปลักษณ์ การใช้นามนัย การใช้บุคคลาธิษฐาน การใช้คำพังเพยและสุภาษิต

สรุปได้ว่าในสังคมไทยมีนักวิชาการหลายคนที่เห็นคุณค่า และได้ศึกษาบทเพลงลูกทุ่งไทย และพบว่าบทเพลงดังกล่าวมีคุณค่าทั้งทางด้านภาษา วรรณศิลป์ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ขนบประเพณี ศาสนา สถาบัน ความเป็นอยู่ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เป็นบทเพลงที่ชื่อบริสุทธิ์รุ่งแตงน้อยมีความง่ายและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายเป็นอย่างยิ่ง

๒. เอกสารที่เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งภาคใต้

จำริญ แสงดวงแข (๒๕๒๔ : ๘๕ - ๑๐๒) ได้เขียนบทความชื่อ “ดนตรีลูกทุ่งที่สะท้อนชีวิตชาวไทยภาคใต้” สรุปสาระได้ดังนี้ ๑) เพลงลูกทุ่งภาคใต้นำเอาดนตรีพื้นบ้าน ทำนองพื้นบ้านและภาษาพื้นบ้านมาใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้สึกของชาวไทยภาคใต้ได้เป็นอย่างดี ๒) เพลงลูกทุ่งภาคใต้ได้สะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทยภาคใต้หลายประการ เช่น การใช้ภาษา คำนิยม ความเชื่อ ขนบประเพณี

การประกอบอาหาร การละเล่น เป็นต้น ๓) เพลงลูกทุ่งภาคใต้ได้สะท้อนสภาพสังคม
สภาพภูมิศาสตร์ สถานที่สำคัญในภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง

อภิรักษ์ พงกษะศรี (๒๕๓๒ : ๑๘๘ - ๒๐๐) ได้ศึกษาโลกทรรศน์ของชาว
ไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๒๕ โดยศึกษา
จากบทเพลงจำนวน ๓๖๒ เพลง พบว่า ๑) โลกทรรศน์ของชาวไทยภาคใต้ในแง่
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ พบว่าชาวไทยภาคใต้มีความสัมพันธ์กันดังนี้
โลกทรรศน์ระหว่างเพศชาวไทยภาคใต้ต้องการให้บุรุษ และสตรีรู้จักหน้าที่ของตัวเอง
ให้ดีที่สุด นิยมชมชอบความรับผิดชอบของสามีภรรยา โลกทรรศน์ที่มีต่อวัยพบว่าชาว
ไทยภาคใต้ดำเนินชีวิตที่วางตัวไม่สมกับวัย และยกย่องผู้อาวุโสกว่า โลกทรรศน์ที่
เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต พบว่าชาวไทยภาคใต้ยกย่องผู้ที่ประกอบอาชีพสุจริต รั้งเกียร
อาชีพบางประเภท เช่น หลึงบริการ เมียเช่า เป็นต้น ยกย่องผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ให้
ความสำคัญกับการศึกษาและยกย่องผู้ที่มีความรู้ มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียม
ประเพณี มีความจริงใจกับพรรคพวกเพื่อนฝูง ชอบความซื่อตรงและรักพวกพ้อง ๒)
โลกทรรศน์ของชาวไทยภาคใต้ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ พบว่า
ชาวไทยภาคใต้ซาบซึ้งและรู้คุณค่าของธรรมชาติเป็นอย่างดี ได้อาศัยธรรมชาติในการ
ยังชีพและประกอบอาชีพ เช่น การทำนา ทำสวน ทำการประมง เป็นต้น ๓)
โลกทรรศน์ของชาวไทยภาคใต้ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ
พบว่าชาวไทยภาคใต้มีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติอยู่มากที่เด่น ๆ คือ ความเชื่อ
เกี่ยวกับผีसाงเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบนบาน การอธิษฐาน เป็นต้น นอกจากนี้ชาว
ไทยภาคใต้ยังเชื่อในเรื่องชาติภพ การเวียนว่ายตายเกิดและกฎแห่งกรรม ซึ่งเชื่อว่าคนทำ
กรรมใดไว้จะต้องได้รับผลของกรรมนั้น คนทำดีได้ขึ้นสวรรค์ คนทำชั่วต้องตกนรก

ธิติมา ถาวรรัตน์ (๒๕๓๕ : ๑๓๔ - ๑๓๗) ได้ศึกษาค่านิยมชาวไทยภาคใต้ที่
ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งไทยภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๓๔ โดยศึกษา
จากบทเพลงจำนวน ๓๗๖ เพลง พบว่าชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑) ด้านครอบครัว ต่อคู่ครองชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมว่า สามภรรยาควรมีวัยที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ควรเป็นคนภาคเดียวกัน ภรรยาควรมีหน้าตาสวยงาม เก่งงานบ้านงานเรือน สามีต้องซื่อสัตย์มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่หลายใจ ต่อบุพการีชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมว่า บุตรหลานควรมีความกตัญญูตเวที ต่อผู้สืบสันดานชาวไทยภาคใต้ให้ความสำคัญต่อบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย ๒) ด้านเศรษฐกิจ ชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมว่า บุคคลควรประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ความรู้ความสามารถ ฐานะของตน ต่อเศรษฐกิจชาวไทยภาคใต้นิยมยกย่องคนมีฐานะ นิยมความมีหน้ามีตาความโก้หรูหร่า ๓) ด้านการศึกษาชาวไทยภาคใต้นิยมการศึกษา ยกย่องคนที่มีความรู้ได้รับการศึกษา ยกย่องปริญญา ๔) ด้านการปกครองชาวไทยภาคใต้ยกย่องเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความรักชาติรักแผ่นดิน นิยมประชาธิปไตย ๕) ด้านศาสนา ชาวบ้านภาคใต้ศรัทธาในหลักธรรมคำสอน ชอบทำบุญ เชื่อในกฎแห่งกรรม ๖) ด้านประเพณี ชาวไทยภาคใต้ยึดมั่นในประเพณี ๗) ด้านภาษา ชาวไทยภาคใต้นิยมใช้ภาษาท้องถิ่นของตน บางครั้งใช้ปนกับภาษามาตรฐาน ๘) ด้านนันทนาการชาวไทยภาคใต้นิยมการละเล่นพื้นบ้าน การไปเที่ยวงานต่าง ๆ ๙) ด้านการแต่งกายชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมว่าผู้ใหญ่ควรแต่งกายให้เหมาะกับเพศ วัย สภาพสังคม เด็กวัยรุ่นควรแต่งกายให้เหมาะสมกับสมัยนิยม ๑๐) ด้านอาหารชาวไทยภาคใต้นิยมอาหารพื้นบ้าน เช่น ผัดสะตอ แกงไตปลา ๑๑) ด้านถิ่นที่อยู่อาศัยชาวไทยภาคใต้มีความรักภาคภูมิใจในถิ่นที่อยู่อาศัยของตน

นพพร ด้านสกุล (๒๕๓๗ : ๒๑๕ - ๒๒๔) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของจูเลียม กิ่งทอง ใน ๓ ประเด็นคือ ๑) ฉันทลักษณ์และคีตลักษณ์ ๒) ศิลปะการประพันธ์คำร้อง ๓) ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยศึกษาจากวรรณกรรมเพลงจำนวน ๔๓ เพลง พบว่า ๑) ด้านฉันทลักษณ์และคีตลักษณ์ พบว่า ผู้แต่งใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ ๖ ประเภท คือ กลอนหัวเดียว กาพย์ยานี ๑๑ กาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ กลอน ๔ กลอน ๖ กลอน ๘ ด้านคีตลักษณ์พบว่าผู้แต่งวางโครงสร้างบทเพลงเป็น ๒ ประเภทคือ วางโครงสร้างแบบเดี่ยว และวางโครงสร้างแบบคู่ ๒) ในด้านศิลปะการประพันธ์ ได้แก่ การใช้คำและการใช้โวหารพบว่า มีการใช้คำและโวหาร

หลายลักษณะคือ การใช้คำภาษาถิ่นได้ การใช้ศัพท์วรรณคดี การใช้นามนัย การใช้บุคคลาธิษฐาน การใช้อุปลักษณ์ การใช้อดีพนธ์ การใช้อุปมาอุปไมย การใช้อุทาหรณ์ การใช้ปฏิพจน์ การใช้อธิพนธ์ ๓) ในด้านภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ผู้แต่งได้สะท้อนภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม ความเชื่อของสังคมชาวบ้านภาคใต้ไว้หลายประการ เช่น ความยากจน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาสังคม ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นต้น

อัมพร จิตรรักษา (๒๕๔๓ : ๓๓ - ๒๓๘) ได้ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดยเอกชัย ศรีวิชัย พบว่า เพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดยเอกชัย ศรีวิชัย ได้สะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยภาคใต้หลายประการ คือ ๑) ภาพสะท้อนด้านครอบครัว เช่น การเกี่ยวพาราตี การนัดพบ การเลือกคู่ครอง ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา-มารดากับบุตร ปัญหาครอบครัวแตกแยก ๒) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ ปัญหาการประกอบอาชีพ ๓) ภาพสะท้อนด้านการเมือง การปกครอง เช่น สถาบันการเมือง การปกครอง ความสัมพันธ์ของคนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง การปกครองกับสถาบันทางศาสนา ๔) ภาพสะท้อนด้านภาษา เช่น การสรรคำใช้และใช้ภาพพจน์ต่าง ๆ ๕) ภาพสะท้อนด้านค่านิยม เช่น ยกย่องความมีทรัพย์ ศรีทธาในศาสนา ๖) ภาพสะท้อนด้านประเพณี เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน ประเพณีวันมาฆบูชา วิสาขบูชา

สรุปได้ว่ามีนักวิชาการหลายคนได้ศึกษาบทเพลงลูกทุ่งภาคใต้และพบว่า บทเพลงลูกทุ่งภาคใต้มีคุณค่าหลายด้าน เช่น ด้านภาษา วรรณศิลป์ ค่านิยม ความเชื่อ ขนบประเพณี การประกอบอาหาร การละเล่น การสะท้อนสภาพสังคม สภาพภูมิศาสตร์ สถานที่สำคัญในภาคใต้ โลกทรรศน์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาสังคม

๓. เอกสารที่เกี่ยวข้องประวัติและผลงานเพลงของดอกหญ้า นางเมิน

มีผู้ที่ได้ศึกษาประวัติและผลงานเพลงของดอกหญ้า นางเมิน บ้างดังนี้

อภิรักษ์ พฤษศิริ (๒๕๓๒ : ๒๐๕ - ๒๒๑) ได้รวบรวมรายชื่อผู้แต่งเพลง ชาวใต้ ชื่อเพลง ชื่อนักร้อง ปี พ.ศ. ที่บันทึก ไว้ในภาคผนวกของงานวิจัยโลกทรรศน์ ชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งภาคใต้ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๒๕ ปรากฏชื่อของดอกหญ้า นางเมินว่าเป็นผู้แต่งเพลงจำนวน ๑๑ เพลง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชื่อผู้แต่ง	ชื่อเพลง	ชื่อนักร้อง	ปี พ.ศ. ที่บันทึก
ดอกหญ้า นางเมิน	โง๊ะทิงทิง	พิณ เพชรภูธร	๒๕๒๐
	ก.ไก่	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๐
	ปีหน้าแต่งงาน	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๒
	เสียงสั่งจากหนุ่มนา	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๒
	ไอ้เท่ง	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๒
	หนุ่มสงขลาหารัก	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๓
	เหล็กขูด	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๓
ดอกหญ้า นางเมิน	เจียบจำ	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๔
	เสน่ห์สาวบ้านนา	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๔
	ลมหนาว	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๖
	เสียวรักเพราะจน	จักรพันธ์ุ ะวิพันธ์ุ	๒๕๒๖

ในหนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจนายถวิล มณีมั่งคั่งได้กล่าวถึงประวัติของ นายถวิล มณีมั่งคั่งไว้ย่อ ๆ และได้กล่าวถึงผลงานเพลงของนายถวิล มณีมั่งคั่ง (ดอกหญ้า นางเมิน) ไว้ดังนี้ (คณะญาติและเพื่อน ๆ ๒๕๔๖ : ๕ - ๑๐)

นายถวิล มณีมั่งคั่ง ได้แต่งเพลงลูกทุ่งไว้มากมายให้นักร้องหลายคนนำไปร้อง บางเพลงก็ประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักของนักฟังเพลงลูกทุ่งทั่วไป เช่น

ชื่อเพลง	ชื่อนักร้อง
ก.ไก่	จักรพันธ์ ะวิพันธ์
เหล็กขูด	จักรพันธ์ ะวิพันธ์
โงะทิงทิง	พิณ เพชรภูธร
สัตว์โลกยุคปฏิรูป	ยุทธพล เกษาทอง
เด็กมันรักกัน	ยุทธพล เกษาทอง
นิทานลุงโปลัง	ยุทธพล เกษาทอง
ไอ้อู๊ด	พายุ สุริยัน
ไม่อยากพกเมีย	เอกชัย ศรีวิชัย
สาวหาดใหญ่	เอกชัย ศรีวิชัย
จุดเทียน	เอกชัย ศรีวิชัย
ลูกทำไหร	เอกชัย ศรีวิชัย
ไม่หยับผิด	ไชยณรงค์ สัญญาใจ
โชคดีที่มีเมียน้อย	เสน่ห์ เมืองศรี
สร้อยทองคล้องใจ	ธาดา แก้วมณี
ไอ้ตีบจับครุ	ธาดา แก้วมณี
อดีตรักเกาะขอ	พร ธนภัทร์

สรุปได้ว่ามีการกล่าวถึงชื่อและผลงานเพลงของคอกหญ้า นางเมินอยู่บ้าง แต่ยังไม่ปรากฏว่าได้มีการศึกษาประวัติ และผลงานเพลงของคอกหญ้า นางเมินอย่างจริงจังและเป็นระบบ

๔. เอกสารที่เกี่ยวกับกลวิธีการประพันธ์

กุหลาบ มัลลิกะมาส (๒๕๑๒ : ๒๖๐ - ๒๖๔) ได้กล่าวถึงแง่มุมของภาษาร้อยกรองไว้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. การเลือกใช้คำที่มีเสียงและความหมายไพเราะพิเศษ เช่น คำที่เรียกผู้หญิงว่าแก้วเนตร แก้วกับตน แก้วกับอก เขวามาลัย ฯลฯ ซึ่งมีความหมายลึกซึ้ง กินใจ
๒. การเล่นคำ การกล่าวซ้ำคำ ซ้ำวลีและซ้ำความ
๓. กวีโวหาร คือ การกล่าวให้ไพเราะ มีความหมายกินใจ ลึกซึ้งขึ้นยิ่งกว่าธรรมดา ซึ่งมีหลายแบบ เช่น ๑) การอุปมาอุปไมย ๒) การกล่าวเกินความเป็นจริง ๓) การแนะนำภาพในจิตเป็นเชิงเปรียบเทียบ ๔) การแนะนำภาพในเชิงพรรณนาและบรรยาย ๕) การแสดงความเคลื่อนไหวเสมือนได้ติดตามบทบาทการแสดง ๖) การเหน็บแนมหรือ ปฏิภาณในการโต้ตอบกัน
๔. ความหยั่งเห็นจิตใจของมนุษย์
๕. การเลียนเสียงธรรมชาติในที่เหมาะสม

สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (๒๕๒๕ : ๔๕ - ๕๘) ได้กล่าวถึงกลวิธีในการใช้ภาษาไว้ ๒ วิธี ดังนี้

๑. การใช้ภาษาให้เกิดความมีชีวิตชีวา ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น ๑) นำเอากริยาอาการของสิ่งมีชีวิตมาเปรียบกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ๒) นำเอาลักษณะที่เป็นธรรมชาติที่เด่นที่สุดของสิ่งนั้นมาพรรณนา ๓) นำเอาคำกริยามาบอกกริยาอาการแสดงให้เห็นถึงความมีชีวิต ๔) พรรณนาให้เห็นว่าสิ่งนั้น เพิ่งผ่านพ้นลักษณะอย่างหนึ่งมา ยังมีเค้ารอยให้เห็น ๕) สวมวิญญาณให้กับสิ่งไม่มีวิญญาณ ประหนึ่งว่าสิ่งเหล่านั้นมีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเหมือนคน ๖) ใช้คำที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทต่าง ๆ

๒. การใช้ภาษาให้เกิดภาพพจน์ ซึ่งทำได้หลายวิธีเช่น ๑) ใช้วิธีอุปมาอุปไมย คือ การเปรียบเทียบโดยมีคำที่บ่งบอกว่าเปรียบเทียบปรากฏชัดเจน ๒) ใช้วิธีอุปลักษณ์ คือการใช้สรรคมาเปรียบเทียบเป็นการเปรียบเทียบโดยนัย ไม่มีคำที่บอกการเปรียบเทียบให้

เห็น ๓) ใช้วิธีสาธกหรือเท้าความคือการเปรียบเทียบโดยการนำเอาชื่อคน ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่หรือเหตุการณ์ ซึ่งรู้จักกันดีแล้วมาอ้างทำให้เข้าใจได้รวดเร็วและลึกซึ้ง ๔) ใช้สัญลักษณ์คือการใช้สิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง ๕) ใช้อุปพจน์หรือการกล่าวเกินจริง เพื่อให้เห็นอารมณ์หรือความรู้สึกที่รุนแรง ๖) ใช้บุคคลาธิษฐานคือการสมมุติให้สิ่งที กล่าวถึงมีอากัปกริยาเหมือนมนุษย์ ๗) ใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันหรือมีความหมาย ตรงกันข้ามมาเคียงคู่กัน ๘) ใช้คำถามยั่วให้ยั้งคิดคือใช้วิธีถามโดยไม่ต้องการคำตอบ ๙) ใช้วิธีกล่าวประชด ๑๐) ใช้คำที่มีรสความ คือ ใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษากวีโดยตรงเมื่อใช้ แล้วได้ใจความกว้างขวางและกินใจ

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๐ : ๒๐ - ๔๓) ได้กล่าวถึงกลวิธีการ ประพันธ์ที่สำคัญไว้ ๓ ประการคือ

๑. การสรรคำ หมายถึงการเลือกใช้คำให้สื่อความคิดความเข้าใจ ความรู้สึก อารมณ์ได้อย่างงดงามตรงตามผู้พูดหรือผู้เขียนมีอยู่จริง เช่น ๑) เลือกใช้คำให้ถูกต้อง ตรงตามความหมายที่ต้องการ ๒) เลือกใช้คำที่เหมาะสมแก่เนื้อเรื่องและฐานะของบุคคล ในเรื่อง ๓) เลือกใช้คำให้เหมาะสมแก่ลักษณะของคำประพันธ์ ๔) เลือกใช้คำไวพจน์ให้ ถูกต้องตรงตามความหมายที่ต้องการ ๕) เลือกคำโดยคำนึงถึงเสียง เช่น ก) คำเลียน เสียงธรรมชาติ ข) คำที่เล่นเสียงวรรณยุกต์ ค) คำที่เล่นเสียงสัมผัส ง) คำที่เล่นเสียง หนักเบา ๖) เลือกคำโดยคำนึงถึงคำพ้องเสียงและคำซ้ำ

๒. การเรียบเรียงคำ หมายถึง การจัดวางคำที่เลือกสรรแล้วนั้น ให้ต่อเนื่อง เป็นลำดับ เรียงร้อยกันอย่างไพเราะเหมาะสม ถูกต้องตามโครงสร้างของภาษา ได้ จังหวะ ในกรณีที่เป็นบทร้อยกรอง จะต้องถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของมันลักษณะอีกด้วย เช่น ๑) เรียงข้อความที่บรรจุมสาระสำคัญไว้ข้างท้ายสุด ๒) เรียงคำ วลี หรือประโยคที่มี ความสำคัญเท่า ๆ กัน เคียงขนานกันไป ๓) เรียงประโยคให้เนื้อหาเข้มข้นขึ้น ไป ตามลำดับจุดขึ้นบันไดจนถึงขั้นสุดท้ายซึ่งสำคัญที่สุด ๔) เรียงประโยคให้มีเนื้อหาเข้ม ข้นขึ้น ไปตามลำดับแต่คลายความเข้มข้นลงในช่วง หรือประโยคสุดท้ายอย่างฉับพลัน ๕) เรียงถ้อยคำให้เป็นประโยคคำถามเชิงวาทศิลป์

๓. การใช้โวหาร คือ การพลิกแพลงภาษาที่ใช้พูดและเขียนให้แปลกออกไป จากที่ใช้อยู่เป็นปกติ ก่อให้เกิดจินตภาพมีรสกระทบใจ ความรู้สึกและอารมณ์ต่างกับการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะ เช่น ๑) การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่ง เหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยมีคำแสดงความหมายอย่างเดียวกับคำว่า “เหมือน” ปรากฏอยู่ ด้วยเรียกว่า “อุปมา” ๒) การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่มีคำ “เหมือน” หรือคำอื่นที่มีความหมายนัยเดียวกันปรากฏอยู่ แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นการกล่าวเปรียบเทียบ ทำให้ภาษาที่ใช้สั้นกระชับสื่อความหมายได้แจ่มแจ้ง เรียกว่า “อุปลักษณ์” ๓) การสมมุติสิ่งต่าง ๆ ให้มีกิริยาอาการความรู้สึกเหมือนมนุษย์เรียกว่า “บุคคลวัต” หรือ “บุคคลสมมุติ” ๔) การกล่าวผิดไปจากที่เป็นจริง อาจเป็นการกล่าวเกินจริง หรือน้อยกว่าจริงเพื่อเน้นข้อความที่กล่าวนั้น ให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น ให้ความรู้สึกเพิ่มขึ้น มิใช่เป็นการโกหกเรียกว่า อติพจน์และอวพจน์ ตามลำดับ ๕) การใช้ชื่อส่วนประกอบที่เด่นของ สิ่งหนึ่งแทนสิ่งนั้น ๆ ทั้งหมด ส่วนประกอบดังกล่าวกับสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง กันเรียกว่า “นามนัย” ในกรณีที่ใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่งที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะ ภาวะบางประการร่วมกัน เช่น ใช้ดอกไม้แทนผู้หญิง เพราะมีคุณสมบัติร่วมกัน คือ ความสวยงามและความบอบบาง เรียกว่า “สัญลักษณ์” ๖) การใช้เรื่องราวหรือนิทาน ขนาดสั้นหรือขนาดยาวประกอบ ขยายหรือแนบโดยนัยให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเข้าใจได้อย่าง ชัดเจนแจ่มแจ้งในความคิด หลักธรรมะหรือข้อควรปฏิบัติที่ผู้เขียนประสงค์จะสื่อไปยัง ผู้อ่านผู้ฟังเรียกว่า “อุปมานิทศน์”

ประเมิน เชียงเถียร (๒๕๒๒ : ๒๕๘ - ๒๕๙) ได้วิเคราะห์วรรณกรรมร้อย กรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ในแง่สุนทรียภาพ พบว่าสุนทรียภาพในวรรณกรรม ร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์เกิดจากเสียงสัมผัสทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร การเลียนเสียงธรรมชาติ ศิลปะในการใช้คำ เช่น ใช้คำธรรมดาเรียบง่าย ใช้คำที่มีเสียง อ่อนหวานประณีตบรรจง การสร้างคำและวลีที่ไพเราะขึ้น ใช้คำที่มีความหมายสูงส่ง การเล่นคำ ซ้ำคำ เพื่อเน้นความหมายให้หนักแน่น การใช้โวหารซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น อุปมาอุปไมย การกล่าวเกินจริง บุคคลาธิษฐาน การใช้สัญลักษณ์

โสภา สมเขาใหญ่ (๒๕๓๘ : ๑๕๔ - ๑๖๑) ได้วิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์ของหนังสือ ธรรมชาติ ใน ๒ ประเด็น คือ ศิลปะการใช้คำและศิลปะการใช้ภาพพจน์พบว่า

๑. ศิลปะการใช้นามหนังสือ ธรรมชาติ เลือกใช้คำที่ก่อให้เกิดความไพเราะงดงามหลายลักษณะ เช่น ๑) การเล่นคำซ้ำคำซ้อน ๒) การเล่นคำพวน ๓) การเล่นคำสัมผัสซึ่งมีทั้งสัมผัสสระ ซึ่งมีหลายแบบ เช่น คำเคียง คำเทียบเคียง คำทบเคียง คำแทรกเคียง คำแทรกเอก สัมผัสอักษร ซึ่งมีหลายแบบ เช่น คำคู่ คำเทียบคู่ คำเทียบมรด คำเทียบรด คำทบคู่ คำแทรกคู่ คำแทรกกรณ สัมผัสพิเศษ

๒. ศิลปะการใช้โวหารภาพพจน์ หนังสือ ธรรมชาติ เลือกใช้โวหารภาพพจน์ ๔ แบบคือ ๑) อุปมา ๒) อุปลักษณ์ ๓) อธิพจน์ ๔) ประพากย์

สรุปได้ว่า ศิลปะการประพันธ์จะสัมพันธ์กับ “คำ” และ “สำนวน” การพิจารณาศิลปะการประพันธ์ จึงควรพิจารณาใน ๒ ประเด็นหลักนี้ คือ ๑) การสรรคำหรือการเลือกใช้คำ ๒) การใช้สำนวนหรือการใช้โวหาร หรือ การใช้ภาพพจน์

๕. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำสแลง

เปลื้อง ฦ นคร (๒๕๑๑ : ๑๖๑) อธิบายและตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำสแลงไว้ดังนี้ คำสแลงไม่ใช่แสลง คำนี้ทับศัพท์คำอังกฤษ Slang คล้าย ๆ กับ จาร์กอน (Jargon) แต่ว่าใช้กว้างกว่า คำนี้เป็นพวกคำที่ใช้ผิดไปจากความหมายปรกติ เพื่อให้หน้าตักให้เห็นแปลกหู เช่น อย่าบอกใครเทียว มันเป็นบ้า คำพวกนี้เปลี่ยนอยู่เรื่อย เกิดขึ้นแล้วก็หายไป น้อยคำที่จะอยู่คงทน เป็นคำประดิษฐ์ขึ้นใช้ในระหว่างพวกที่ไม่ได้รับการศึกษา เช่น สะบัดช่อ ชะมัดชาด เป็นพวกคำที่ไม่สมควรจะนำมาใช้ในการเขียนเรียงความ

มล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (๒๕๑๘ : ๖) ได้กล่าวถึงลักษณะหรือธรรมชาติของคำสแลง ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คำสแลงเป็นถ้อยคำสำนวนที่ผู้ใช้จงใจจะให้กระทบ

อารมณ์ความรู้สึก นิยมใช้กันในคนบางกลุ่มบางเวลาเมื่อเบื่อก็เลิกใช้ไป ถ้าถ้อยคำ
สำนวนไหนกะทัดรัดก็จะมีคนจำนวนมากรับเอามาใช้ที่เดิมเป็น “สแลง” ก็จะเปลี่ยน
เป็นถ้อยคำสำนวนคมขำสำหรับสนทนาไป เช่น ลูกไม้ (อุบาย) เซย (ไม่เหมาะกับ
เหตุการณ์)

วัชร รมะนันท์และญาติ อรุณเวช (๒๕๓๘ : ๑๕๘ - ๑๖๔) ได้ศึกษา
วิเคราะห์คำสแลงที่ปรากฏในบทสัปดาห์สมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัวมาถึงปัจจุบัน พบว่าในบทสัปดาห์ดังกล่าวมีการใช้คำสแลงทั้งที่เป็นคำที่ใช้ใน
อดีตและคำที่ใช้ในปัจจุบันรวม ๑๖ คำคือ ฟ้ายี่ (คำอุทานแสดงความดีใจหรือประหลาด
ใจ) จู่จู่ (รีเข้าไปตามทาง) จักแหล่น (จวนเจียน หวาดหวิด) อูยหน้าหรืออูยหน้า (เสียง
ร้องดังเช่นนั้นเมื่อถูกหยิก) เซอ (เขลาเพราะไม่เคยพบเห็นมาก่อน ไม่รอบคอบ งง) เจ้อ
(เสนอหน้าเข้าไปในสถานที่ไม่สมควร เมื่อเขาไม่ต้องการหรือมิได้เรียกหา) เฮี้ยว
(แสดงอาการเกะกะ จัดจั้นไม่ยอมทำ) เฮงชวย (เอาแน่นอนอะไรไม่ได้) กำกั้น (อวด
กล้า) เซี้ยว (บ้า บอ สติไม่ดี แผลง ๆ) เก๊ก (วางท่า) เก้าก๊ก (แก่มาก เก๋มาก) กูละเปือ
(รู้สึกเบื่อมาก ๆ) ฮ้อแรด (ดีเยี่ยม ใช้การได้ดี) ซ้ำไปต้อย (ซ้ำมากจนเกินการ) ซาดิหน้า
เวลาบ้าย (ให้รอไปอีกนานถึงซาติหน้า เวลานั้นอาจจะไม่มีวันมาถึง) ซึ่งผู้วิจัยได้
สรุปว่า การใช้คำสแลงดังกล่าวนี้เท่ากับเพิ่มรสชาติให้กลอนสัปดาห์มีชีวิตชีวาและทันยุค
ทันสมัย

สรุปได้ว่า มีนักวิชาการบางคนได้สนใจศึกษา และตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคำ
สแลงและการใช้คำสแลงไว้บ้าง มีการศึกษาคำสแลงที่ปรากฏในบทสัปดาห์อันเป็น
วรรณกรรมเพลงไทยชนิดหนึ่ง แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาคำสแลงที่ปรากฏในบท
เพลงลูกทุ่ง

๖. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ

เฉลิม อยู่เวียงชัย (๒๕๑๒ : ๒๒๓ - ๓๕๕) ได้เขียนเอกสารประกอบการสัมมนาชื่อ “การถ่ายทอดภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย” ได้กล่าวถึงการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่าสังคมไทยได้ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมานานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษหลายคำที่เด่น ๆ เช่น “รีโปต” (Report) “คอมมิตตี” (Committee) “เอกซิบีชัน” (Exhibition) “ฮันเตอร์” (Hunter ชื่อคน) “ฮันตราบาร์นี” (Henry Burney ชื่อคน) เซอร์เจมมบรูค หรือ “เซอร์เจมสบุก” (Sir James Brooke ชื่อคน) บรัดเล (Bradley ชื่อคน) “กัฟฟินมันสยาม” (Government of Siam) เป็นต้น ต่อมาสังคมไทยได้ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมากขึ้นตามลำดับ

บุญเสริม ฤทธาภิรมย์ (๒๕๒๒ : ๑ - ๓๕๕) ได้รวบรวมคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในสังคมไทยไว้ ๗๐๐ คำ โดยมุ่งอธิบายความหมายเดิม ลักษณะการออกเสียงในภาษาเดิม ความหมายในภาษาเดิมและความหมายในภาษาไทย รวมทั้งลักษณะของเสียงที่แปรเปลี่ยนไปเมื่อคนไทยยืมมาใช้เป็นภาษาไทย

กฤตวิทย์ ดวงสร้อยทองและอรุณรัตน์ ดวงสร้อยทอง (๒๕๑๘ : ๘๕) ได้รวบรวมคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่สังคมไทยนิยมใช้บางคำ มาแต่งเป็นบทกลอนว่าดังนี้

“สวมหมวกแก้วเปิดก๊อกทำเป็นก๊ัก	วันคริสต์มาสสนุกกันเถิดหนา
พวกคริสตังคริสเตียนนำเบียร์มา	ช็อกโกเลตนานาน่าชื่นใจ
สวมเสื้อเชิ้ตนอนกางเต็นท์เห็นกินชุป	ทำโผล่ผจญเล่นเทนนิสออฟฟิศใหญ่
กว้างหลายเมตรยาวหลายฟุตไกลหลายไมล์	เปิดเทอมใหญ่เล่นฟุตบอลก่อนล้างฟิล์ม
ถือแแรกกตมิสปริงราวตอร์ปิโด	เดินสโลว์โหว่เซฟกินสำหรับ
เห็นแท็กซี่ดีเซลทาสีครีม	เล่นเป็นทีมออกทีวีดีนักแล”

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ (๒๕๑๖ : ๑๕) ได้จำแนกวิธีการทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่
สังคมไทยนิยมทำไว้ ๓ วิธีดังนี้

๑. ทับศัพท์โดยตรง (Transliteration) เป็นการทับศัพท์แบบถ่ายเสียงอักษรมา
ตัวต่อตัวพยายามเลียนเสียงตัวอักษรของแต่ละภาษาให้ตรงกันหรือใกล้เคียงกันให้มากที่สุด
เช่น คำว่าฟุตบอล รีม คิว ทินเอง ฟุต ไมล์ ดิกรี ต้น ฯลฯ

๒. ทับศัพท์โดยตัดเสียงหรือเปลี่ยนเสียง เพื่อความสะดวกในการออกเสียง
และการสะกดในภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น คำว่า เหยือก (Jug) เซ็น (Sign) สาลี่
(Trolley) จิ๊กโก๋ (Gigolo) ฯลฯ

๓. โดยการถอดเป็นคำใหม่แปลเอาความ (Loantranslation) ได้แก่ การแปล
เป็นคำใหม่ โดยพยายามรักษาเค้าความหมายตามรากศัพท์เดิมไว้ เช่น Telephone เป็น
โทรศัพท์ Seminar เป็นสัมมนา Television เป็นโทรทัศน์ ฯลฯ

สรุปได้ว่า การใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษปรากฏในสังคมไทยมาตั้งแต่สมัย
รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและยังคงใช้สืบเนื่องมาจนถึง
ปัจจุบัน มีนักวิชาการบางคนได้ศึกษาคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษบ้าง แต่ยังไม่ปรากฏว่ามี
การศึกษาคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่ง

๘. เอกสารที่เกี่ยวกับภาษาถิ่นและภาษาไทยถิ่นใต้

เปลื้อง ณ นคร (อ้างถึงในภิญโญ จิตต์ธรรม ๒๕๑๗ : หน้าคำนิยม) ได้
กล่าวถึงลักษณะความหมาย ความสำคัญของภาษาถิ่นและความสำคัญของการศึกษา
ภาษาถิ่นไว้ดังนี้คือ

“ภาษาไทยที่เราใช้อยู่ในพระนครเป็นภาษากลาง ซึ่งเราถือกันว่าเป็นภาษา
มาตรฐานและเป็นภาษาราชการ แต่ไกลออกไปจากพระนคร ยังมีภาษาประจำพื้นเมือง
ใช้พูดจากันในระหว่างคนพื้นเมือง เรียกว่าภาษาถิ่น คนพื้นเมืองนั้น ๆ ยังมีคนใน
หมู่บ้าน ตำบลย่อย ๆ ซึ่งพูดภาษาของตำบลท้องถิ่นนั้น ซอยลงไปอีกนี่เป็นภาษาถิ่นย่อย

คนที่พูดภาษาถิ่น และภาษาถิ่นย่อยมีจำนวนมากกว่าคนที่พูดภาษากลางหลายเท่า และภาษาถิ่นนี้เป็นภาษาคั้งเดิมของไทย มีอยู่ไม่น้อยที่กวีแต่ก่อนนำมาใช้แต่งบทกวี กล่าวได้ว่า กวีนิพนธ์เก่า ๆ มีภาษาถิ่นปนอยู่ทุกเรื่องมากบ้างน้อยบ้าง....การศึกษาเรื่องภาษาถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง การเก็บและรักษาภาษาถิ่นไว้ก็ยิ่งเป็นเรื่องสำคัญ เป็นการรักษาทراثย์ในรูปภาษา เป็นทางนำไปให้เห็นวัฒนธรรม และความคิดอ่านของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ”

อัครา บุญทิพย์ (๒๕๓๕ : ๑) ได้กล่าวถึงความหมายและประโยชน์คุณค่าของการศึกษาภาษาถิ่นไว้ดังนี้

ภาษาถิ่น หมายถึง ภาษสาขาย่อยของภาษาใดภาษาหนึ่งซึ่งมีความแตกต่างกับภาษามาตรฐานในด้านระบบหน่วยเสียง หน่วยคำ และกลุ่มคำอยู่บ้างแต่โครงสร้างหลักหรือลักษณะส่วนใหญ่ จะยังคงมีความคล้ายคลึงกับภาษามาตรฐาน ซึ่งเป็นภาษาหลักที่ใช้สื่อสารอย่างเป็นทางการแบบแผนของคนในชาตินั้น ๆ

การศึกษาภาษาถิ่นจะช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจ ความเป็นมาของภาษาอันเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งของชาติ เข้าใจในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงของภาษาทั้งในเรื่องของเสียงและความหมายของคำอันเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางนิรุกติศาสตร์ ทำให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคมผู้ใช้ภาษาท้องถิ่นนั้น เป็นประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้ภาษาถิ่น เป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความหมายของคำเก่าที่ปรากฏในวรรณคดี เพราะคำในวรรณคดีบางคำได้เลิกใช้ หรือไม่ก็เปลี่ยนแปลงความหมายต่างไปจากที่ใช้ในภาษามาตรฐาน แต่ยังคงมีใช้ในภาษาถิ่นและที่สำคัญที่สุดคือ การศึกษาภาษาถิ่นจะช่วยให้เจ้าของภาษาตระหนักเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภาษาถิ่นของตน อันเป็นเอกลักษณ์และรากฐานของวัฒนธรรมโดยส่วนรวมของคนในชาติ

ช่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ (๒๕๑๑ : ๓๕๓ - ๓๐๒) ได้เขียนเอกสารเรื่องภาษาถิ่น ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่นไว้ ๖ ประการคือ ๑) ทำให้เข้าใจความเป็นมาของภาษา ชาวซึ่งในวัฒนธรรมทางภาษา และเห็นความสำคัญของภาษาถิ่น ๒)

เข้าใจเรื่องการกลายของภาษาทั้งการกลายเสียงและการกลายความหมายของคำ อันเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางนิรุกติศาสตร์ ๓) เป็นแนวทางสันนิษฐานเสียงพยัญชนะและวรรณยุกต์ของภาษาไทยกลางในปัจจุบัน ซึ่งภาษาถิ่นยังคงรักษาไว้ ๔) เป็นประโยชน์ในการศึกษา ความหมายของคำบางคำที่ไม่มีใช้ในภาษาไทยกลางปัจจุบัน แต่ปรากฏใช้ในคำซ้อน ซึ่งเป็นภาษาถิ่น เช่น อ้วนพี เลือสาต ตัดสิน ฯลฯ ๕) ในการศึกษาภาษาถิ่นเปรียบเทียบตามแนวภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์สามารถเทียบเสียงสร้างคำไปหาคำเดิมในภาษาเดิมได้ ๖) เป็นประโยชน์ในการสอนเด็กที่พูดภาษาถิ่นและสามารถแก้ไขบกพร่องของเด็กที่ออกเสียงภาษากลางไม่ชัด นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการแบ่งภาษาถิ่นหน่วยเสียงของภาษาถิ่นเชียงใหม่ ภาษาถิ่นอุบลราชธานี ภาษาถิ่นสงขลา การกลายความหมาย ภาษาถิ่นในวรรณคดี ซึ่งได้กล่าวถึงคำภาษาถิ่นใต้ที่ปรากฏในวรรณคดีหลายคำ เช่น หัว (หัวเราะ) เช่นในลิลิตพระลอว่า “ปู้หัวอยู่ยะแยม ช้อยว่าสองแกล้มอย่าร้อนใจเชื่อ” ย่าง (ก้าว เดิน) เช่นในลิลิตพระลอว่า “ไปสองสามย่างแล้วเหลียวมาเล่านา” ยิง (อยู่ มี) เช่นในมหาชาติคำหลวงว่า “ผลาหารยังมาก ลูกไม้ภาคพอนัน” กรวม (สวม) เช่นในมหาชาติคำหลวงว่า “จึงใส่สรวมกรวมคอสุนัขล่าเนื้อไว้ให้หมด” จ้าน (มาก) เช่นในเสภาขุนช้างขุนแผนว่า “ขุนศรีวิชัยตกใจจ้าน” ได้แรง (สบาย ถึงใจ) เช่นในลิลิตพระลอว่า “นวดยาได้แรงอ้า อ่อนรู้ถนอม” ลิว (ขว้าง) เช่นในลิลิตโองการแช่งน้ำว่า “ฟ้าจรโลดลิวขวาน” ตินนอน (ทิศเหนือ) เช่น ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “เบื้องตินนอนเมืองสุโขทัยนี้มีตลาดมีปสาน” เหล่านี้เป็นต้น

น.อุไรกุล (๒๕๒๑ : ๑ - ๖๘) ได้รวบรวมภาษาไทยท้องถิ่นใต้เปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน (ภาษากลาง) แต่งเป็นกลอนสุภาพจำนวน ๖๔ หน้า มีคำภาษาไทยถิ่นใต้ไม่น้อยกว่า ๒๗๐๐ คำ

พ่วง บุขรรัตน์ (๕ อ้างถึงในเกษม ขนานแก้ว. ๒๕๓๒ : ๔๖๑ - ๔๗๑) ได้เขียนบทกลอนสั้น ๆ ชื่อ “ภาษาภาคใต้” ได้กล่าวถึงคำภาษาไทยถิ่นใต้ไว้ไม่น้อยกว่า ๑๘๐ คำ เช่น สกมก (สกปรก โสโครก) ล้อสี่ (จูบสี่) ราสา (มาก) จี้กร (น้ำ

๖
 ๗๘๔. 4๙๕๙3
 ๗ ๕๘๗

158142

สกปรกที่อยู่ใต้ถุนครัว) เต็ด (เล็กน้อย นิดเดียว) เหม็งผรา (เขม่าควันที่จับตามผรา คือชั้นวางของที่อยู่เหนือเตาไฟ) สุพรรณ (กำมะถัน) หลุมตุม (รุ่มร่ามรุงรัง หลวม ไม่พอดี) อุทาม (เข้าระหว่างกลาง ไม่พอดี) ฮอร์ส (คุยอวด) โอกโหยก (เรื่องมาก ซักซ้า เข้าซี่ โยเย) ทำมรวน (ทำให้ขำ ทำให้น้ำหัวเราะ) เคง (หวอด) เบ็ดหัว (ศิระะ) ไฟตบ (ตะบันไฟ) พอม (พอง โหม้) แหม้ง (ขมิขมัน รีบเร่ง) ผลาว (เร็วปรือ คล่อง ไม่ติดขัดเลย) ย้งหยาว (รังหยาว หงุดหงิด) แหล็กโคน (ต่าปู) พาลัน (พาด ขวาง) พร้ม (เคลิ้มหลับ) เสตสา (ยากลำบาก เวทนา) ชี้เล่งชี้เท่ง (ไม่เป็น ขึ้นเป็นอัน ไม่เป็นสาระ ไม่สำคัญ) ยกหอพาย (ยกหอพายหนีตามผู้ชายไป) จับซึก (กระซับ มั่นคง แข็งแรง) หวาก (น้ำตาลเมา กะแซ่) ทำเฒ่า (ทำตัวเป็นผู้ใหญ่ ทำเป็น ผู้รู้) ฯลฯ

สรุปได้ว่าภาษาถิ่นเป็นภาษาที่มีความสำคัญมีคุณค่าเพราะเป็นภาษาดั้งเดิมของ สังคมไทย เป็นภาษาที่ชาวบ้านซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมใช้พูดจาสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน มีคุณค่าในการศึกษาภาษา วรรณคดีและวัฒนธรรม มีนักวิชาการและ ประชาชนชาวบ้านหลายคนได้ศึกษาและรวบรวมภาษาไทยถิ่นได้ไว้บ้าง แต่ยังไม่ปรากฏ ว่ามีการศึกษาภาษาไทยถิ่นได้ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอย่างจริงจัง

๘. เอกสารที่เกี่ยวกับสำนวนไทย

ราชบัณฑิตสถาน (๒๕๔๐ : ๑ - ๑๐๕) ได้รวบรวมภษิต คำพังเพย สำนวน ไทยจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ จัดพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ มีภษิต คำพังเพย สำนวนไทยรวม ๘๑๔ สำนวน

กาญจนาคพันธุ์ (๒๕๑๕ : ๑ - ๑๒๖๖) ได้ศึกษารวบรวมสำนวนไทยจาก เอกสารต่าง ๆ ไว้ ๑๘๑๖ สำนวนอธิบายความหมาย ที่มา พร้อมทั้งยกตัวอย่างการใช้

สำนวนนั้น ๆ โดยการคัดข้อความที่มีสำนวนนั้น ๆ ปรากฏอยู่เอกสารชิ้นนี้ได้เผยแพร่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง และได้จัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๓

วัชร รมยะนันท์และญาติ อรุณเวช (๒๕๓๘ : ๑๕๗ - ๒๐๑) ได้ศึกษาวิเคราะห์สำนวนไทยที่ปรากฏในบทสักวาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน พบสำนวนไทย ๖ สำนวน คือ ๑) น้ำกลิ้งบนใบบัว (จิตใจรวนเรไม่แน่นอน) ๒) แมงเม่าบินเข้ากองไฟ (รนเข้าหาที่ตาย) ๓) สาวไส้ (เอาความลับมาแฉเปิดเผยให้คนทั้งหลายรู้เรื่อง) ๔) อดใจได้เป็นพระ (การใช้ความอดทน และความอดกลั้นระงับความโมโหโทโสได้นั้นเป็นสิ่งประเสริฐ) ๕) เส้นผมบังภูเขา (เรื่องที่เล็กน้อยมาทำให้หลงไปจนไม่สามารถมองเห็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องที่ต้องการได้) ๖) เอามือเข้าปาก (อยู่นิ่งเฉยไม่ทำอะไรเลยแม้แต่อย่างเดียว นิ่งเฉยไม่ต่อสู้)

เพ็ญแข วัฒนสุนทร (๒๕๒๒ : ๑ - ๑๕) ได้ศึกษาวิเคราะห์ค่านิยมในสำนวนไทย โดยศึกษาจากสำนวนไทย (สุภาษิตไทย สำนวนไทย) ๑๐๔๑ สำนวน พบว่าสังคมไทยมีค่านิยม ๑๕ ประการดังนี้ ๑) ยึดหลักจริยธรรมและคุณธรรมคำสอนตามแนวปรัชญาของพระพุทธศาสนา ๒) ยกย่องอำนาจ ยศศักดิ์ ชาติภูมิ ตำแหน่งฐานะารูป และเผ่าพันธุ์ ๓) ยกย่องผู้มีอาวุโส ครูบาอาจารย์ นักปราชญ์ ผู้รู้ และสนับสนุนการเล่าเรียนวิชาการศึกษาอบรมของกุลบุตร ๔) นิยมความสุภาพอ่อนโยน ไม่ชอบความก้าวร้าวมุทะลุ ไม่ดัดรอนหักหาญน้ำใจกัน มีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ๕) ชอบชีวิตง่าย ๆ รักความสันโดษ มักน้อยหาความสุขจากความกลมกลืน ๖) รักหน้า รักเกียรติยศ ชอบความมีหน้ามีตา ๗) กตัญญูกตเวที ๘) เทิดทูนสถาบันกษัตริย์ ๙) รักพวกพ้อง ใจนักเลง ๑๐) รู้จักที่ต่ำที่สูง มีความเกรงใจ มีความอดกลั้น ๑๑) รู้จักประสานประโยชน์ ประนีประนอม ๑๒) ให้ความสำคัญแก่บุรุษมากกว่าสตรี ๑๓) ยอมรับธรรมชาติหรือเคราะห์กรรม ๑๔) เห็นความสำคัญของการพูด ๑๕) ชอบความสนุกสนาน หรุษรา โอ้อ้อ ทำอะไรใหญ่โต ใจกว้าง ๑๖) ยกย่องเงินและความมั่งคั่ง ๑๗) นิยมอาชีพสบาย งานเบา ชอบอาชีพรับราชการ

รักความสวยงามประณีต ๑๘) รักความเป็นไทย ความมีอิสระเสรี ความสะดวกสบาย ๑๙) ให้อภัยง่าย ลืมง่าย ไม่ผูกพยาบาท อลุ่มอล่วย ออมชอม ปรับตัวเก่ง ไม่สนใจสิ่งเล็กน้อย

ศักดิ์ศรี แยม้นัดดา (๒๕๔๒ : ๑ - ๑๔๘) ได้ศึกษารวบรวมและอธิบายตำนานไทยที่มาจากวรรณคดีไว้ ๕๘ ตำนานคือ กกชนาก (สรปีกอกเหมือนกกชนาก) กระต่ายตื่นตูม กล่องดวงใจ กลิ้งทูด กากิ กาดาวแวเห็นธนู กิ่งกำไ้ทอง กินจน พุงแตก (กินจนท้องแตกตาย) กุมภกรรมทคน้ำ ขอมคำดิน ขึ้นตันจิว ขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น เข็นครกขึ้นภูเขา เขียวเหมือนพระอินทร์ จองถนน ใจเป็นพระแม่คงคา ชักแม่น้ำทั้งห้า ช้างงารี ชูบตัว เขียน ดอกพิกลร่วง ตกนรกทั้งเป็น ต้องศรคามเทพ ทรพี (ลูกทรพี) ทูษณ์ขรตรีเศียร น้ำบ่อน้อย นางกระเชอกันร้ว บัวได้น้ำ ปล่อยม้าอุปการ ไปไหว้พระจุฬามณี ผีเสื้อสมุทร พระมาลัยมาโปรด พระรามเดินดง พระอภัย พาลีสองหน้า มโนสารเร่ มารผจญ ยักษ์ลักมาสิงพาไป อย่างสามชুম แย่งกัน เป็นศพนมอญ ราชรถมาเกย ร้อนอาสน์ ลาในหนังราชสีห์ วัชรอยเท้า วันทองสองใจ ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง วิมานฉิมพลี ศรีศิลป์ไม่กินกัน สิ้นรถสิ้นทศโยธา สิบแปด มงกุฎ เสือเต่าจำศีล หนุมานคลุกฝุ่น เหาะเกินลงกา เห็นกงจักรเป็นดอกบัว แหม่มลังกา (แหม่มพระอภัย) องค์กรพุดหาง อุ้มสม เอะอะมะเทิ่ง

สรุปได้ว่ามีการรวบรวมตำนานไทยซึ่งรวมทั้งภายิต คำพังเพยและมีการศึกษาวิเคราะห์ตำนานไทยในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความหมาย ประวัติความเป็นมา ค่านิยม มีการศึกษาวิเคราะห์ตำนานไทยที่ปรากฏในบทสัควา ตำนานไทยที่มาจากวรรณคดีแต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาวิเคราะห์ตำนานไทยที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่ง

๕. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนะ

๕.๑ ความหมายของทัศนะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖ : ๕๒๑) ให้คำนิยามของทัศนะว่าดังนี้ “ความเห็น การเห็น เครื่องรู้เห็น สิ่งที่เห็น การแสดงทรรศนะก็ใช้”

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๔๐ : ๑๒) อธิบายคำ “ทัศนะ” หรือ “ทรรศนะ” ว่า “คำทัศนะ โดยรูปศัพท์หมายถึงความเห็น การเห็น อาจจะเขียนว่าทรรศนะ ก็ได้ สรุปลความหมายตามที่ใช้กันในปัจจุบันได้ว่า ทัศนะ คือ ความคิดเห็นที่ประกอบด้วยเหตุผล”

๕.๒ ทัศนะที่ปรากฏในบทประพันธ์

บทประพันธ์ ๑ บท จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ ประการ คือ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๓๖ : ๑๒๕)

๑) เนื้อหาซึ่งหมายถึงเรื่องราวที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดให้ผู้อ่านรับรู้ อาจจะเป็นเนื้อเรื่องที่ปรุงแต่งขึ้นหรือเป็นประสบการณ์หรือเป็นทัศนะในการมองโลกและชีวิต หรือเป็นความรู้สึของผู้ประพันธ์ในอารมณ์ต่าง ๆ ก็ได้

๒) รูปแบบ ซึ่งหมายถึงลักษณะรวมของประเภทงานประพันธ์อันเป็นวิถีทางที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่ผู้อ่าน รูปแบบคำประพันธ์มีหลายประเภท เช่น นิราศ กาพย์เห่เรือ โคลง ฉันท์ ลิลิต บทความ บันทึก จดหมายเหตุ นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย ฯลฯ

สรุปได้ว่า ทัศนะจะปรากฏในบทประพันธ์เสมอ อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาของบทประพันธ์นั้น หรืออาจจะเป็นเนื้อหาของบทประพันธ์บทนั้นก็ได

เปลื้อง ณ นคร (๒๕๑๑ : ๔๔ - ๔๕) แบ่งทัศนะที่ปรากฏในบทประพันธ์เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) สัมพันธทัศน์ (Relative Vision) คือ ทัศนคติที่ถือตัวเองเป็นใหญ่รวมทั้งถือตามโลกด้วยจึงเป็นทัศนคติที่ไม่เป็นความจริงแท้ เช่น ทัศนคติของสุนทรภู่ ที่ว่า

“ถึงบางพรหมพรหมมืออยู่ที่พักร์ คนประจักษ์แจ้งจิตทุกทีศา
ทุกวันนี้มีมนุษย์อยุธยา เป็นร้อยหน้าพันหน้ายิ่งกว่าพรหม”

๒) วิสุทธิทัศน์ (Absolute Vision) คือทัศนคติที่ถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่นำผลประโยชน์หรือความเข้าข้างตนมาเกี่ยวข้อง จึงเป็นทัศนคติที่เป็นความจริงแท้ เช่น ทัศนคติของสุนทรภู่ ที่ว่า

“อันวิสัยในประเทศทุกเขตแคว้น ถึงโกรธแค้นความรักยอมหักหาย
อันความจริงหญิงก็มีวัยลงด้วยชาย ชายก็ตายลงด้วยหญิงจริงดังนี้”

วิชา กงกะนั้นท์ (๒๕๒๓ : ๖๗ - ๖๘) แบ่งทัศนคติที่ปรากฏในบทประพันธ์เป็น ๓ ประเภท คือ

- ๑) ทัศนคติของผู้เขียน
- ๒) ทัศนคติของตัวละคร
- ๓) ทัศนคติของสังคม

บางกรณีทัศนคติทั้ง ๓ ประการนี้ปรากฏแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่บางกรณีทัศนคติทั้ง ๓ ประการนี้ อาจจะประสมประสานปนเปกันจนยากที่จะแยกออกจากกัน

สรุปว่าทัศนคติคือความคิดเห็นที่ผู้ประพันธ์มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทัศนคติจะปรากฏในบทประพันธ์เสมอซึ่งทัศนคติดังกล่าวอาจจะเป็นทัศนคติที่ไม่เป็นความจริงแท้และทัศนคติที่เป็นความจริงแท้ก็อาจจะเป็นทัศนคติของผู้เขียนหรือทัศนคติของตัวละครหรือทัศนคติของสังคมก็ได้

ยังไม่พบว่ามีการศึกษาทัศนคติที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งโดยตรง

๑๐. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

เอกสารที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมมีมาก เช่น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๐ : ๑๕๔) ให้คำนิยามของวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรมคือแบบแผนของชีวิต”

อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๓๓ : ๑) ให้คำนิยามของวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นกำหนดพฤติกรรมและหรือความคิดตลอดจนวิธีการ คือ ระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ”

จำเรียง ภาวิจิตรและเฉลิมศรี ธรรมบุตร (๒๕๐๗ : ๘๒ - ๘๕) ได้กล่าวถึงความหมายและประเภทของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“วัฒนธรรม หมายถึง มวลมรดกทางสังคมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นและถ่ายทอดกันมาในกลุ่มชนรุ่นหนึ่ง ไปอีกรุ่นหนึ่ง วัฒนธรรมมี ๒ ประเภท ประเภทหนึ่ง ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เป็นสิ่งที่เห็นด้วยตา ได้แก่ อาหารการกิน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย ยวดยานพาหนะ ถนนหนทาง และเทคโนโลยีต่างๆ อีกประเภทหนึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ หรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ ก็ได้ มีความหมายเป็นนามธรรม หมายถึง แบบแผนการปฏิบัติ แนวคิดความศรัทธา เชื่อถือ ขนบประเพณี ศาสนา วัฒนธรรมสองประเภทนี้พัวพันเกี่ยวพันสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน”

สนิท สัมกรการ (๒๕๑๗ : ๑๒๓) ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรม คือ แบบแผนพฤติกรรมทางสังคม”

เจดีย์ว นุรีภักดี (๒๕๑๓) : ๒๐๘ – ๒๐๙) ได้อธิบายความหมายและประเภทของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“วัฒนธรรม คือ วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งคนส่วนใหญ่ของสังคมนั้นถือปฏิบัติร่วมกัน หมายถึงถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่คนในสังคมนั้นกระทำ ประพฤติ ปฏิบัติตลอดจนความเชื่อและความรู้สึกด้วย...เนื้อหาสาระของวัฒนธรรมของแต่ละสังคมนั้นอาจจำแนกได้ ๘ ลักษณะ คือ ๑) ภาษาซึ่งสมาชิกของสังคมใช้สื่อความหมาย ใช้บันทึกความคิดอ่าน พฤติกรรมเหตุการณ์และความจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ ๒) วัตถุซึ่งสมาชิกของสังคมประดิษฐ์หรือสร้างขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต ๓) ศิลปะอันเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในทางสุนทรีย์ของสมาชิกของสังคม ๔) ความรู้ ความเชื่อ ความคิด ทั้งที่เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์และนิยายปรัมปราและทั้งที่ได้จดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและมีใช้ ๕) ศาสนาอันได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ๖) การจัดการและสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครัว สถานศึกษาและองค์การสังคมอื่น ๆ เพื่อสนองความต้องการของสมาชิก ๗) การจัดระบบการปกครองการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก ตลอดจนการควบคุมรักษาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ๘) การประพฤติปฏิบัติอื่น ๆ ของสมาชิกของสังคมทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม”

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (๒๕๓๒ : ๕๕) ให้นิยามความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ “วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อมาได้และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้”

ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้ใช้แนวทางในการรักษาส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรมพุทธศักราช ๒๕๒๕ (อ้างถึงในรัตนา อัทธภูมิสุวรรณ. ๒๕๔๒ : ๕) ให้คำนิยามความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ “วัฒนธรรมเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของ

สังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกรักใคร่ในสถาน การณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน”

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีหลายความหมายคือในความหมายที่กว้าง วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อรับใช้ชีวิต และสังคมในเวลาที่แคบวัฒนธรรมคือวิถีชีวิตหรือแบบอย่างในการดำเนินชีวิต หรือแบบแผนพฤติกรรมของคนและสังคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตน วัฒนธรรมมีหลายประเภท เช่น วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางจิตใจ วัฒนธรรมทางภาษา วัฒนธรรมทางความเชื่อ ฯลฯ

ยังไม่พบว่ามีการศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงของดอกหญ้า นางเมิน

๑๑. เอกสารที่เกี่ยวกับปัญหาสังคมภาคใต้

จारी กาลดิษฐ์ทิพย์รัตน์ (๒๕๓๒ : ๓๑๐ - ๓๑๔) ได้ศึกษาปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทย ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๕ จำนวน ๑๒ เรื่อง พบว่าปัญหาที่ปรากฏในวรรณกรรมดังกล่าวมี ๓ ปัญหาคือ ๑) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ปัญหาความยากจน ปัญหาการเอาเปรียบของนายทุน ปัญหาจากภัยธรรมชาติ ปัญหาการเพิ่มประชากร ฯลฯ ๒) ปัญหาด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ๓) ปัญหาด้านการเมือง ได้แก่ ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมืองใช้อำนาจหน้าที่ในทางผิดปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ฯลฯ

สมเจต อามรพรต (๒๕๓๗ : ๒๖๑ - ๒๖๖) ได้ศึกษาปัญหาสังคมภาคใต้ที่ปรากฏในบทร้อยกรองซึ่งตีพิมพ์ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๓ จำนวน ๑๖๕ บท พบว่าปัญหาที่ปรากฏในบทร้อยกรองดังกล่าวมี ๓ ปัญหาคือ ๑) ปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ปัญหาความจน ปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพ ปัญหาการเอาเปรียบจาก

พ่อค้านายทุน ปัญหาการผลิตและราคาสินค้าตกต่ำ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาที่ดินทำ
กิน ปัญหาจากภัยธรรมชาติ ฯลฯ ๒) ปัญหาด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาสุขภาพอนามัย
ปัญหาด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ๓) ปัญหาด้านการเมือง ได้แก่ ปัญหา
จากเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง ปัญหาการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ จนเกิน
ไป ปัญหาจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ฯลฯ

สรุปได้ว่าปัญหาสังคมภาคใต้มีหลายด้านที่เด่น ๆ คือ ๑) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
เช่น ความยากจน การเอาโรคเอาเปรียบจากพ่อค้านายทุน ปัญหาการผลิตและราคาสินค้า
ตกต่ำ ๒) ปัญหาด้านสังคมเช่นความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาสุขภาพ
อนามัย ปัญหาด้านความเชื่อค่านิยมต่าง ๆ ๓) ปัญหาด้านการเมือง เช่น การใช้
อิทธิพล การประพฤติมิชอบของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาผู้ก่อการร้าย
คอมมิวนิสต์

ยังไม่พบว่ามีการศึกษา ปัญหาสังคมภาคใต้ที่ปรากฏในบทเพลงของดอกหญ้า
นางเมิน